

„Je to úžasná doba pro čtenáře.“ Joseph O’Neill doma v Brooklynu.

Spisovatel o svobodě představitosti a o tom, jak se moderní společnost sebeléčí prostřednictvím fotbalu

Když **Joseph O’Neill**, spisovatel irského původu, který už čtvrt století žije v New Yorku, zrovna nepíše nebo si nedělá starosti o svět, můžete ho najít, jak sjíždí videa fotbalových fanoušků na YouTube. „Je velmi uklidňující poslouchat ty fanoušky Man United, kteří se rozplývají nad (manažerem klubu Erikem) Ten Hagem,“ říká mi z brooklynského domu, který sdílí s newyorskou spisovatelkou **Rivkou Galchenovou** a jejich desetiletou dcerou. „Je lákavé tvrdit, že jak svět spěje k fašismu, fotbal se stává spíše opíatěm: **OxyContinem** popkultury.“

Ve své nejnovější knize **Godwin** se O’Neill – jehož román *Netherland* z roku 2008 (česky: **Nizozemě**, 2009), jeden z nejlepších, jaké kdy byly o kriketu napsány, mu zajistil místo na literárním nebi – zabývá **fotbalem**. Nebo spíše překvapivě improvizovaný svět mezinárodních fotbalových agentů. Z Pittsburghu přes Evropu do Istanbulu a městský fotbalový stadion v Beninu je to zčásti komická odysea, v níž se zklamaný spisovatel Mark Wolfe a jeho bratr pokoušejí vypátrat zřejmě výjimečného dospívajícího hráče kdesi v Africe, přičemž jim k tomu stačí jen fámy. Je to však také román o penězích a hodnotách, v němž tento kdysi dělnický sport, nyní provozovaný obscénně bohatými a často poháněný talenty z chudších afrických, karibských a jihoamerických rodin, slouží jako metafora **postkoloniální** mocenské dynamiky.

„Pravděpodobně bych mohl formulovat tezi o fotbale jako o jakémisi mikrokosmu globálního kapitalismu,“ říká **O’Neill**, který od svých šesti let vyrůstal v Nizozemsku (kde jeho otec pracoval v průmyslovém stavebnictví a matka byla učitelkou) v dobách „**Total Football**“ slávy nizozemského národního týmu. „Ale chci také oslavit způsob, jakým fotbal nabízí jakýsi bezprostřední a téměř nezpochybnitelný zdroj smyslu. Když se míč dostane nebo nedostane do branky, neptám se sám sebe, proč mě to těší. Prostě vím, že jsem okamžitě v souznění s něčím, co mě přesahuje.“

Šedesátiletý O’Neill mluví stejně jako píše, v krásně přesných a propracovaných větách, které prozrazují jeho dřívější profesi obhájce. (Z advokacie v Londýně odešel předtím, než se v roce 1998 přestěhoval do New Yorku se svou tehdejší manželkou Sally Singerovou, která pracuje v módním průmyslu a je matkou jeho tří dospělých synů). Přesto se omlouvá, že zatím nemůže nabídnout dobře formulované názory na Godwina – stále si není zcela jistý, co si myslí o románu, který se „léta snažil“ napsat. Souhlasí s tím, že je to kniha typicky O’Neillovská, protože se sice soustřeďuje jen na několik ústředních postav, ale její geopolitický záběr je široký. S jeho postavami se vždy setkáváme na cestách nebo daleko od domova: ať už je to Chuck Ramkisson, trinidadský podnikatel, s nímž se spřátelí vypravěč románu *Nizozemě*, nebo newyorský právník unášený v Dubaji v jeho posledním románu **The Dog** (2014).

„Jednou z věcí, které román může po formální stránce nabídnout, je komplexnost, která se zabývá zkušeností bytí v dnešním světě,“ říká O’Neill. „Západní etika je do jisté míry postavena na myšlence pohostinnosti, na příběhu o **milosrdném Samaritánovi**. Ale milovat bližního svého bylo v těchto starověkých společnostech snadné, protože ‚ten druhý‘ byl tak zřídka přítomen. Dnes jsme bombardováni příběhy o tom, co se děje druhým lidem po celém světě. Individuální svědomí je zahlceno požadavky druhého. Nebo přinejmenším zpochybňovány historicky bezprecedentním způsobem.“

Národnost jako estetická premisa ho nezajímá. „Místo toho, ať už chci, nebo ne, zjišťuji, že píšu romány o současném globálním okamžiku, který je definován masovou migrací v bezprecedentním měřítku. Buď můžete zavřít krám – což je v podstatě to, o čem byl **Brexit** -, nebo přijmout nový světový řád, v němž se všichni pohybují a v němž neustále přijímáme druhé.“

Ve svých čtyřech předchozích románech se O’Neill držel toho, co nazývá „vnitřním životem muže“. V Godwinovi přebírá hlas afroamerické ženy Lakeshy (která román vypráví střídavě s Markem – vznikají tak dva zdánlivě samostatné příběhy, které se nakonec spojí). Měl nějaké obavy, že to udělá? „Samozřejmě jsem si vědom toho, že někteří lidé zastávají názor, že spisovatel, který není černocho, by neměl psát z pohledu černošky,“ říká. „Ale nevím o jediném spisovateli, který by stál za to, aby si to myslel. Takže co mám dělat? Svět je plný takových názorů. Kdybyste jim všem věnovali pozornost, nikdy byste nevstali z postele.“

V každém případě se domnívá, že kulturní války, alespoň v této oblasti, odeznívají. „Učím literaturu na Bardu (**Bard College**), která je jednou z nejliberálnějších a nejprogresivnějších vysokých škol v USA, už tucet let a nikdy jsem neslyšel jediného studenta říct, že by určitý úhel pohledu byl pro spisovatele za hranicí,“ říká. „Žena má určité zkušenosti, které jsou

neodmyslitelně spjaty s tím, že je ženou, což je to, čím argumentovaly feministky v 70. letech. A muž má určité zkušenosti, které jsou ženám nedostupné. Zakazuje to však autorovi psát z jiného úhlu pohledu?“ Pokrčí rameny.

Průběžným tématem Godwina je ekonomická hodnota: konkrétně otázka, jakou cenu může mít jeden člověk a zda je možné vyčíslit cenu talentu. Dalo by se očekávat, že ve Spojených státech jsou rozhovory o penězích méně trapné než na této straně Atlantiku, kde je diskuse o svém bohatství tradičně považována za vulgární. Ale O'Neill říká: „Ve skutečnosti je v Americe mluvení o penězích velké tabu. V Anglii se říká ‚bohatý‘ (*rich*). V Americe se říká [osoba] s ‚vysokou hodnotou čistého jmění‘ (**high-net-worth** [individual]), což je jemný způsob, jak předstírat, že jsme všichni na jedné lodi. Ve svých posledních dvou románech jsem své postavy situoval podle toho, kolik mají peněz. Protože to jim dodává zcela novou interpretační rovinu, která jinak není čtenáři dostupná.“

O'Neill píše takovou beletrii – erudovanou, široce rozkročenou, politicky angažovanou –, o které by se ještě nedávno diskutovalo v televizních pořadech o umění. „Názory některých spisovatelů bývaly důležité pro širší společenské otázky,“ říká. „To už dnes neplatí. Možná že v Irsku se romanopisec stále těší určité kulturní vážnosti, ale ve Spojených státech ne.“ Ironií podle něj je, že román sám o sobě je ve výborné formě. „I když je teď v rukou žen. Některé velkolepé spisovatelky se zabývají tématy, která by tradičně byla vnímána jako mužská – Jennifer Eganová, zesnulá Hilary Mantelová.“ Odzbrojujícím způsobem se usměje. „Pokud vás tato forma alespoň trochu zajímá, je to úžasná doba pro čtenáře.“

Rozhovor Claire Allfreeové s Josephem O'Neillem **'Why can't I write from the viewpoint of a black woman?'** vyšel na stránkách *The Daily Telegraph* 9. června 2024.